
Taşralıdan Ayrıntılar

Mustafa ÇİFTÇİ*

Taşra daha evvel gitmekle kalmak arasında bir yerlerde salınanlarla doluydu. Herkeste bir gitmek hayali -projesi vardı. Tüccar zengin olup gitmek istiyordu. Öğrenci imtihanı kazanıp gitmek istiyordu. Siyasetçi seçilip gitmek istiyordu. Memur atanıp gitmek istiyordu ve gittiler. Herkes gidenlerin sadece köylüler olduğunu zannediyordu ama herkes gitti. Burada sadece gönüllü kalanlar ve gidemeyeneler kaldı. Gönüllü kalanlara ise her fırsatta burada kalmasan diye telkinler yapıldı. Çünkü gidenlerin hepsi memnundu! Gidenler memlekete her geldiklerinde “başarı hikayeleri” anlatıyorlardı. Gittiklerine ne iyi etmişlerdi, gidiş amaçlarına ulaştıkları gibi bir de çoluk çocuklarının geleceklerini kurtarmışlardı...!

Gidenlerden birinin hikayesi şöyle; yakın zamanlarda duydum. Ankara’da asgari ücretle iş bulmuş ve Yozgat’tan gitmiş vatandaşa ailesi o gittikten sonra aynı maaşla burada iş bulmuşlar. Ve geri dön oğlum demişler. Gidenin verdiği cevap şu; “Ben Ankara’da yaşamayı beceremedi de geri döndü dedirtmem” insan gülse mi ağlasa mı bilemiyor. Yahu Ankara’da seni konsolos mu yaptılar? Ankara’da bulduğun asgari ücreti burada da verecekler. Ankara’da hangi hikayeyi yazacaksın da başarılı olacaksın? Ama bu hikayecik de gösteriyor ki gitmek sadece geçinmek meselesi değil gitmek başarmak meselesi.

Mesele bugüne kadar böyleydi. Bu işlere akli yetenlere sorsak da bize anlatsalar. Neden bu ülke başarılı olmayı bir macera haline soktu? Neden insanlar gitmeden geçinemez oldular? “Başarmak” kelimesi neden bize “yırtmak-köşeyi dönmek” gibi çağrışımlar yapıyor?

* Yazar, mustafatoros@gmail.com

Gitmek ve kalmak meselesinde daha çok konuşulacak şey var. Ama emin olun ciltler dolusu tutan göç konulu müktesebat gidenlerle ilgili her şeyi söylese de gitmek durmuyor. Her fırsatta gitmek hep var. Şahsi tecrübelerimle biliyorum ki gitmiyorsan bunu bir tercih olarak görmüyorlar. Muhakkak bir eksikliği vardır, o sebepten gidemiyor diyorlar. Benimle ilgili verdikleri son karar hastadır, sağlık durumu iyi değildir, o sebepten gidemiyor dediler. Halbuki ben başka bambaşka sebeplerden gitmedim. Evvelden gitmiyorum çünkü diye başlayan uzun konuşmalar yapardım geldiğim noktada artık susuyorum. He gardaşım diyorum ben de gitmedim, gidemedim, o sebepten buradan yazıyorum yazılarımı diyorum. O zaman da başka bir şey daha diyorlar. İstanbul'da Ankara'da bunun elinden tutanlar vardır. Yoksa bu bir memur çocuğu, bir garip 'gobel' bunun yazdıklarını kim ne yapsın diyorlar. Ben de "he" deyip geçiyorum...

Gidemiyorsak Görünelim...

Evvelden gidemeyenler burada kendilerine bir meşgale bulursa onunla oyalanırlardı. Balık tutmak, köyde bağ, bahçe, bostanla uğraşmak, futbol oynamak gibi. Bu arada futbola ayrı bir yer açmak lazım. Bir kişi taşrada geçimini temin edecek kadar refaha kavuşunca ki bu genelde asgari ücret miktarıncadır. Daha sonra mesela futbola merak salsa. Halı saha veya diğer boş mekanlarda oynasa kimse bir şey demez. Ama aynı kişi futbol dışında bir sporla ilgilenirse mesela bisiklete bineyim dese, koşmaya başlasa falan o kişiye pek hoş bakmazlar. O kişiyi ergen kalmışlıkla itham ederler. Futbol taşrada bu ayrıcalığı nereden, nasıl elde etti meçhul. Neyse meselemiz futbolun gücü değil. Taşrada meşgale sahibi olanlar. Yuvarlanıp giderken meşgalesiz olanlar, kahvehane, ganyan bayii gibi boş vakit öldürecekleri mekanlara takılırlar. Ama şöyle bir durum var ki kahvehaneye, ganyana gitmek bir yaş meselesidir. Askere gitmemişsen oralara takılmana pek izin vermezler. Devlet sana tezkere verip, senin erkek oluşuna mühür basıp, onay verdikten sonra senin de bir kahvehanen olabilir, devamlı gittiğin, gideceğin... İşte bütün bunların dışında bir kesim var ki onlar internet ile büyüdüler. Ve bir şeyi fark ettiler ki internetten parayı bulmak, "yırtmak" gibi imkanlar var. Yozgat'ta bile internette kendine kanal açmış türlü çeşitli işler çevirenler var. YouTube imkanlarıyla maharetlerini sergiliyorlar. Bunlar her yerde olan şeyler ve artık gidemiyorsak görünelim diyerek çırpınıyor gençler ama bir durum daha fark edildi ki internette para kazanmak için bir maharetinin olması lazım. O zaman o gençler ve gençleri izleyen sosyal bilimciler anladılar ki memleketimiz gençlere maharet kazandırmak konusunda pek fakir. Düşünün mercimek

çorbası tarifi bile binlerce tık almış. Gençlerin anlatacakları bir hikaye veya gösterecekleri bir maharetleri olmayınca internette yer alan videolar saçmalık sınırlarını bile zorluyor.

Festivalimiz Olsa Kötü Mü Olur?

Görünmek arzusu sadece bireylerde değil kurumlar da hatta şehirler de görünmek istiyorlar. Bu durumda iş belediyelere düşüyor. Belediyelerin harcama imkanları geniş ve mevzuatları daha rahattır. Hal böyle olunca festival yapmak gibi gürültü, patırtı çıkaracak işleri daha kolay yaparlar ve işin açıkçası görünür olmak açısından en havalı faaliyet festivaldir. Memleketimizde festivali olmayan ürün neredeyse yoktur. Benim yaşadığım yer gibi tarımsal bir ürünle ön plana çıkmayan yerler de bir anı, bir yer, bir kişi... Artık tarihleri ve coğrafyaları neye izin verirse o kadarla yetinerek festival yaparlar. Mesela biz, "Sürmeli Festivali" yapıyoruz. Sürmeli sonunda kavuşamayan aşıkların olduğu, içinde bey çocukları, ceylanlar olan bir hikayedir. Bir zamanlar heykeli dikelim dedilerdi de heykelde ne olacak? Nasıl bir figür Sürmeli'yi anlatır diye tartışılmış sonunda vazgeçilmişti.

Belediyeler görünür olmak için festival yaparken esasen merkeze sesini duyurmaktan ziyade merkezdeki hemşehrilerine "bakın biz hala ölmedik" demek isterler. Çünkü taşrayı bırakıp gidenler bıraktıkları zaman taşranın öleceğini zannederler. Biz gittik ve söndü taşranın ışığı der gibidirler. Ve memleketlerinden şaşaalı bir iş duyunca mutlu olurlar. Yani en azından taşradakiler onların mutlu olacağını düşünürler ama ben çok iddialıyım ki bir anket yapılırsa ve merkezde yaşayan taşralılara sorulsa; sizin memlekette festival yapılmış ve falanca sanatçıya bir geceliğine şu kadar para harcanmış deseler, merkezde yaşayan taşralılar yazıkların ve mutlu olmazlar, festivale harcanan o para ile "gariban taşra"ya yatırım yapılmasını isterler. Çünkü taşra festival yapıp eğlenilecek yer değil geçim sıkıntısı meselesine kalıcı çözüm aranması gereken yerdir.

Taşra belediyelerine proje pazarlamaya gelen ajanslar belediye başkanlarının, hangi meseleye, nasıl motive edileceğini pek iyi bilir. Mesele belediyenin siyasetine, başkanın geçmişine, yörede yetişen ürünlere göre değişir ama her zaman moda olan kavramlar hep iş yapar. Bir zamanlar "marka şehir" olmak meselesi vardı. Her yöre marka şehir olmak istiyordu. Sonra anladılar ki ticaret ilminin kavramlarıyla gerçek hayatta ancak belli meseleleri çözebilirsiniz. Bir de herkes birden "marka şehir" olmaya çabalayınca işin tılsımı bozuluyor.

Oku Kurtar Kendini...

Evvelden taşradan çıkış için bir bilet ve en sağlam bilet okumaktı. Ailenizin şartları ne olursa olsun taşradan çıkış için okumak belki tek atış hakkınızdı. Merhum bakanlardan Adnan Kahveci zamanında yoksul bir aileden gelmiş, okumuş ve merhum Özal'ın prensi olarak maliye bakanlığı yapmıştı. Hem mesela merhum Demirel "Çoban Sülü" değil miydi? Bir yakınımız şöyle övünüyordu çok yakın zamana kadar; şükür Mevlaya ki meclisimizde büyük çoğunluk hala köy kökenli vekillerdir... akrabamıza göre onların bu başarıları okumak sayesindeydi...

Yani taşra ile okumak arasında bir tılsımlı bağ hep vardı. Ama şimdi her ile açılan üniversiteler, zamanında meslek liselerine yapılan kıyım, her okuyanın konformist yaklaşımla masa başı iş istemesi gibi daha sayısız sebeple şimdi okumak sadece dört senelik bir oyalanma oluyor. Devlet ve hayat ve tabii aileniz size dört senelik bir opsiyon tanıyor, sonra taşralı gençten başta hayat ve aile olmak üzere iş bekliyorlar. Memleket dışında üniversite okuyan yavrusuna para gönderirken "okutuyoruz ama bakalım ne olacak?" diye kahırlı ve sitemli şekilde para gönderen o kadar çok örnek gördüm ki... Artık okumak ve başta kendini sonra ailesini kurtarmak eski adamların hatıralarında yer alan bir başarı hikayesidir.

Taşrada Yazar Olmak

Taşrada esas olan herhalde şiirdir. Hikaye ve roman sonra gelir. Şiirde de hece ölçüsü ve çok nadir aruz yazan gördüm. Aruz yazanların bir çeşit şifreli dile hakim olmak gibi tılsımlı bir tarafı da vardı. Hece ölçülü şiirlerde ise şehitlik, bayrak, vatan konulu şiirler ağırlıktaydı. Çünkü yaşadığım yer hemen her mücadelede şehitler vermiş olduğu için şair kısmının duygularının bu şekilde tezahür etmesini anlıyorum. Hikaye veya roman ise pek azdır. Hikaye yazıyorsanız dergilere göndererek görünür olursunuz bu malum. Ama dergiler taşradan gelen hikayeleri pek matah bir şey olarak görmezler. Zaten taşrada hikayeci olan için şöyle bir sıkıntı vardır. Kendinizi hem merkeze hem de taşraya kanıtlamak zorundasınızdır. Mekanizma şöyle işler. Taşradakilerin sizin eser veren hakiki bir edebiyatçı olduğunuzu anlaması ve inanması için sizin merkezden onay almanız gerekir. Edebiyatın merkezinden nasıl onay alırsınız? Kitabınız İstanbul veya Ankara'da bir yayınevi tarafından basılacak. İstanbul veya Ankara dergilerinde eseriniz çıkacak. Tam bu aşamada siz taşrada edebiyat okuru olarak gösterebileceğiniz sayıları pek az olan kişilere o dergileri göstereceksiniz ve önce onlar onay verecekler. Sonra size İstanbul veya Ankara'dan bir ödül gelirse o

zaman taşra da görür ve az sayıdaki edebiyat okuruna sorarlar hakikaten bu gençte bir kabiliyet var mıdır? İşte o soruya daha evvel eserimizi okumuş olan “taşralı bilir kişi” ben daha evvelden biliyordum zaten der. Hasılı merkezden onay aldıktan sonra taşra sizi ciddiye alır. İşin ilginç olan tarafı şudur ki taşra edebiyatın merkezindekiler tarafında görülmemekten, ciddiye alınmaktan şikayetçidir. Ama kendi evladını da merkez tarafından onay almadan görmez.

Hangi Doktora Gitsek?

Taşraya gelen doktorların karşısına çıkan bir imtihan vardır. Hasta basit şikayetleri için genelde doktora gitmez. Hatta aile hekimine bile gitmez. Ama eğer ciddi hastalığı varsa doktora gider ve doktoru dinler. Bu dinleyiş hastalığına şifa bulmak için olduğu kadar daha sonra doktoru imtihan etmek içindir. Hasta doktordan dinlediklerine ikna olmaz veya çevresi onun ikna olmasına izin vermez. Ona derler ki sen hiç buralarda oyalanma hemen Ankara’ya git, orada bir profesör bul ve ona danış. Hasta kişi bunu yapmazsa rahat bırakılmayacağını bildiğinden ve taşraya becerikli doktor göndermezler diye inandığı için Ankara’ya gider ve bir profesör bulur. Ankara’ya doktora gidenlerin, doktor karşısındaki halleri tam ibretliktir. Taşrada eğitilmiş, kariyerli, sevilen, sayılan nice isim o profesör karşısında ezilir, sessizleşir, elinden gelse gölgesini çekmek ister topraktan. Çünkü karşısında, başkentte profesör olmuş koskoca bir doktor vardır. Ve o profesörün söylediklerini Yozgat’taki doktorun söyledikleriyle karşılaştırır. Eğer profesörün teşhisi ile taşradaki doktorun teşhisi aynı olursa o zaman taşradaki hekime tam not verilir. Yok eğer teşhisler farklıysa taşradaki doktora kimse dönüp bakmaz. Hemşehrilerimin bu hallerini anlayabiliyorum. Öyle büyük teşhis ve tedavi yanlışlarına rastladım ki taşradaki doktoru Ankara’daki doktorla imtihan etme hallerini yadırgamıyorum. Taşraya gelen doktorlar mecburi hizmet olarak geldiklerinden, dediklerine itibar etmek pek zor bir durumdur.

Üniversite İstedik Yıllarca

Taşralı vatandaşlar olarak her fırsatta siyasetçilerimizden üniversite istedik. Esnaf para kazansın diye değil üniversite bir yaramıza merhem olacak diye de değil siyasetçiden istemesi en tatlı konu yaşadığın yere üniversite istemektir. Çünkü siyasetçi ne kadar gıcık olursa olsun üniversite isteyen bir şehre hayır diyemiyordu. Sonunda her ile bir üniversite kuruldu. Ve başladık beklemeye; öğrenci gelecek, hoca gelecek, imkanlar artacak falan. Beklediğimize değdi mi emin değilim.

Sadece şehir içi ulaşım zorlaştı. Ev kiralari arttı. Lokantalar, fotokopiler, kafeler biraz iş yaptılar. Ama üniversitenin şehrin kalkınmasına hız vereceği kocaman bir yalanmış yaşayarak anladık. Çünkü üniversitenin gündemine yaşadıkları şehir pek gelmiyormuş. Akademisyenler şehre faydalı iş yapmak yerine kariyerini önceliyormuş. Seçilen rektörler altı ay sonra canından bezdirecek kadar sıkıcı bürokrasi içinde boğulup kalıyormuş. Öğrenciler ise okumaya geldikleri şehirleri hiç beğenmiyorlar. Beğenmemeyi mizaha çevirip internette mavra yapıyorlarmış. Bütün bunların yanı sıra Türkiye akademiasının kendine mahsus müzmin dertleri varmış ki o dertleri çözmeye değil taşralılar bütün Türkiye seferber olsa bile çözülmezmiş. Hasılı taşralılar olarak yıllarca peşinde koştuğumuz üniversitenin sihirli değnek olmadığını yaşayarak anlamış olduk.

Son Söz Yerine...

Akademisyenlerin yazdığı kitap ve yazılarda böyle diyorlar. "Son söz yerine..." ben akademisyen değilim ama heveslendim. Son söz yerine söyleyecek bir şey bulamasam da heves işte ne yaparsınız?

Taşra ve merkez iki ayrı hayatı yaşamıyorlar, Türkiye'ye mahsus hallerin hemen hepsi farklı ölçeklerde yaşanıyor hemen her yerde. Hal böyle olunca hayatlarımız da pek benzer oldu. Ben bu yazımda o benzer hayatların "taşralı ayrıntılarını" anlatmaya çalıştım. Umarım becerebilmişimdir vesselam...